

PIENHIUKKAS- JA AEROSOLITEKNIIKAN LABORATORIO

Puun pienpolton päästöt, ilmanlaatu ja terveys -seminaari

Pj. Jorma Jokiniemi,

Kuopion yliopisto ja VTT

Ravintola Domus, Hietaniemenkatu 14,

00100 Helsinki

Tiistai 10.11.2009

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO
2010

Seminaarin tausta, tavoite, järjestäjät

- Seminaari järjestetään osana seuraavia tutkimushankkeita:
  - PUPO-poltto: Polttotekniikanlaatan erilaisten pienpolttolaitteiden hiukkaspäästöt ja terveys: kemia-toksisuusmalli (Tekes, yritykset)
  - BIOHER: Biomass and fuel oil in heating systems: greenhouse gas and particle emissions and health risks (Suomen Akatemia)
- Tilaisuuden tavoitteena on tehostaa uusimman tutkimustiedon välitystä yrityksille, viranomaisille, tutkijoille ja tavallisille kansalaisille.
- Seminaarin järjestävät Kuopion yliopisto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Ilmatieteenlaitos, Motiva Oy, Tekes, Suomen Akatemia, Bet-Ker Oy, Dekati Oy, Narvi Oy, NunnaUuni Oy, Tulikivi Oyj, Turun Uunisevät Oy, Vapo Oy ja Wienerberger Oy

---

PUPO-poltto

- 1.1.2008-31.12.2010, kustannusarvio 549 000 €
- **Kv-yhteistyö:** Grazin teknillinen yliopisto (TUG), rahoitus Itävallasta
- Tausta:
  - Huono puunpoltto lisää ultrapienien ja pienhiukkasten päästöjä sekä hiukkasten PAH-pitoisuutta ja toksisuutta merkittävästi (aiempi hanke).
  - Nykyaikaisten pienpolttolaitteiden ja kiukaiden hiukkaspäästöjen kemiallisesta koostumuksesta ja terveydellisestä haitallisuudesta ei ole riittävästi tietoa.
  - Erityisesti hyvästä palamisesta syntyvän *lentotuhkan (pienhiukkasten) merkitystä terveydelle* ei tunneta.

PUPO-poltto

- Tavoite:
  - Kehittää laajaan mittausaineistoon pohjautuva, helppokäyttöinen malli, jolla voidaan ennustaa polttolaitteen, polttotavan ja polttoaineen vaikutus puun pienpolton päästöihin, hiukkasten kemiaan sekä terveysriskejä kuvaaviin indikaattoreihin.
- Mitattu:
  - Erilaisten pienpolttolaitteiden kaasu- ja hiukkaspäästöjä, hiukkaspäästöjen fysikaalisia ja kemiallisia ominaisuuksia sekä hiukkasten toksikologisia ominaisuuksia.
- Lopputuotteena:
  - Päästöt ja toksisuus pyritään yhdistämään - mistä hiukkasten haitallisuus tulee?
  - Esitetään mitattu tieto "mallina", tietokantana, jota on helppo hyödyntää kenen tahansa.

BIOHER

- Hankkeessa

- Verrataan neljällä eri tavalla tuotetun lämmitysenergian aiheuttamia ilmasto- ja terveysvaikutuksia
  - Raskasöljy vs. biomassa pienvoimalassa
  - Kevyt öljy vs. pelletti pienkiinteistökattilassa
- Arvioidaan pienpoltosta aiheutuvaa päästöille altistumista ja terveyshaittoja.

- Muuta?

Ohjelma 10.11.2009 **aamupäivä**

9.00 **Ilmoittautuminen ja aamukahvi**

Puheenjohtaja Jorma Jokiniemi, Kuopion yliopisto

9.30 **Avaus**

Jorma Jokiniemi, Kuopion yliopisto

9.40 **Puun pienpolton hiukkaset:**

Päästöt – leviäminen – altistuminen – terveysvaikutukset

Puun pienpolton hiukkaspäästöt *Jorma Jokiniemi, Kuopion yliopisto*

Pienpolton hiukkaspäästöjen toksisuus *Maija-Riitta Hirvonen, THL*

**Kuinka hyvin voidaan arvioida pienpolton päästöjen osuus ulkoilman
pienhiukkasissa?** *Risto Hillamo, Ilmatieteen laitos*

Pienhiukkasmonitorointi pientaloalueella *Jarkko Niemi, YTV*

Kenttätutkimus pienpolton päästöille altistumisesta ja terveysvaikutuksista
Timo Lanki, THL

Pienhiukkasten riskit: osallistuminen ja päätöksenteko

Pauliina Ahtoniemi, THL

12.15 **Lounas**

Ohjelma 10.11.2009 **iltapäivä**

- 13.15 Normiehdotus pienille energialaitoksille (1–50 MW)
Sirpa Salo-Asikainen, Ympäristöministeriö
- 13.45 Tulisijojen käyttö ja niiden päästöt pääkaupunkiseudulla *Maria Myllynen, YTV*
- 14.15 Pientalon polttopuun käyttömäärät nyt ja tulevaisuudessa
Jukka Torvelainen, Metla
- 14.45 Kahvi
- 15.15 WHO taustaselvitys: Biomassan poltosta aiheutuvat terveysriskit
Päästöt, leviäminen ja toksisuus *Raimo Salonen, THL*
Altistuminen ja terveysvaikutukset *Timo Lanki, THL*
- 15.40 Puun pienpolton terveydelliset ohjeet *Päivi Aalto, Valvira*
- 16.05 Tulisijojen päästönormit – uhka vai mahdollisuus?
Heikki Vauhkonen, Tulikivi Oyj
- 16.30 **Keskustelu**
- 17.00 Tilaisuuden päättäminen
-

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO 2010

PIENHIUKKAS- JA AEROSOLITEKNIIKAN LABORATORIO

Puun pienpolton hiukkaspäästöt

Jorma Jokiniemi, Jarkko Tissari, Heikki Lamberg, Kati Nuutinen, Jarno Ruusunen, Pentti Willman, Mika Ihalainen, Annika Hukkanen, Terhi Penttilä, Ilpo Nuutinen

Puun pienpolton päästöt, ilmanlaatu ja terveys -seminaari
Helsinki, 10.11.2009

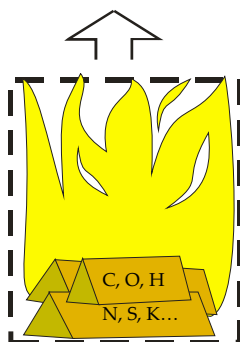
ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO
2010

Esityksen sisältö

- Palaminen
- Päästöihin vaikuttavia tekijöitä
- Mittaukset/menetelmät
- Päästöt
  - PM1, OGC, CO
  - Massajakauma
  - Lukumääräjakauma
  - PAH
- Yhteenvedo

Palaminen = aineen yhtymistä happeen; kemiallinen reaktio, joka tuottaa lämpöenergiaa.

Palamisilma

Optimaaliset palamisolosuhteet

- korkea palamislämpötila
- riittävä palamisilman määrä
- hyvä sekoittuminen

Epätäydelliset palamisolosuhteet

(paikallisesti tai kokonaisuudessaan)

Häkä-, hiilivety-, ja nokipäästöt.

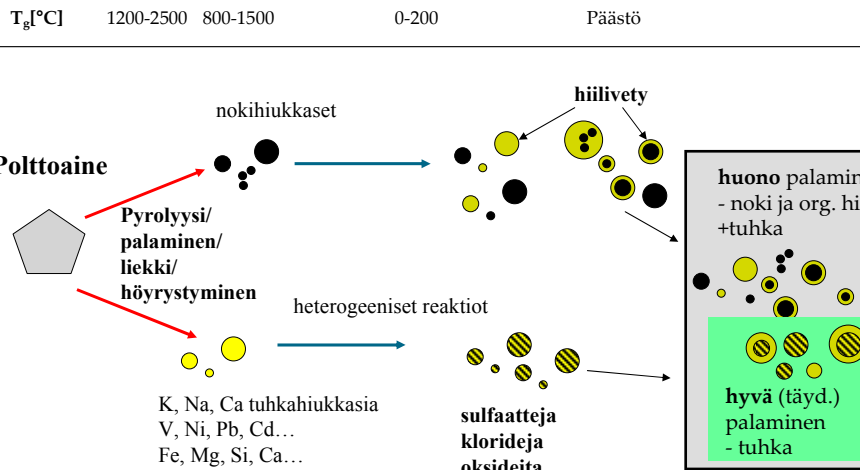
Savukaasukomponentit

N_2 , O_2 , CO_2 , H_2O , NO_x , SO_2 , CO , C_xH_y ,

noki (C), OC, pieniä ja karkeita tuhkahiukkasia (esim. K_2SO_4), kiinteää palamatonta polttoainetta.

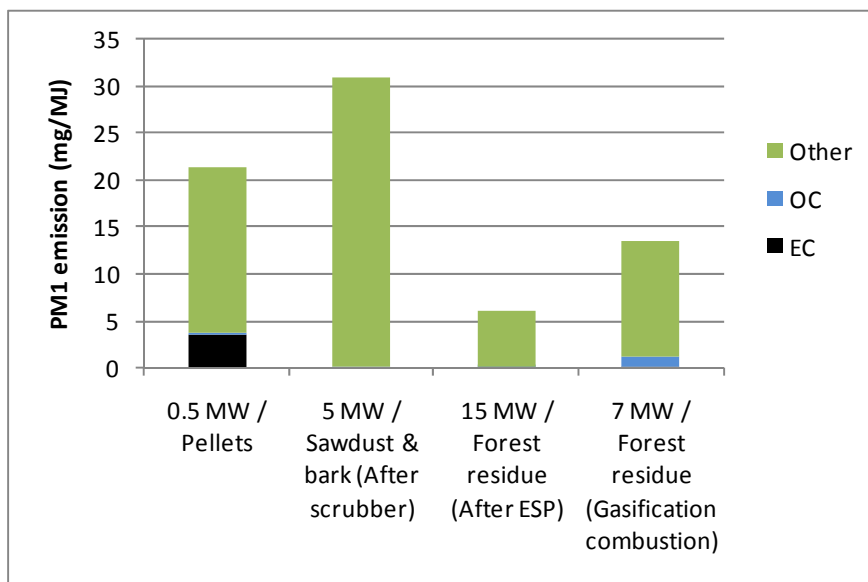
■ Pienhiukkasten muodostuminen pienpoltossa

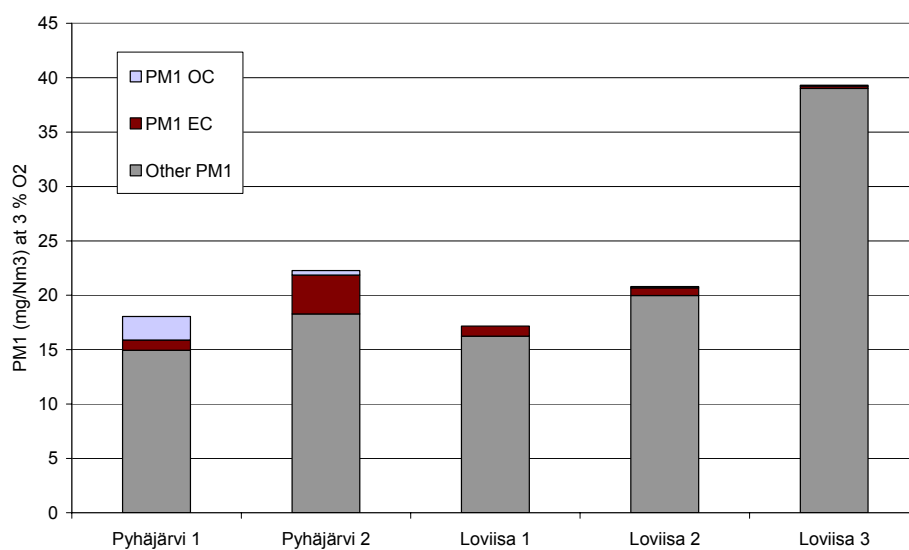
Päästöt energiantuotannosta

- Isoissa laitoksissa > 50 MW käytetään joko sähkösuodattimia tai letkusuodattimia kemikaaleilla
- Hiukkaspäästöt sähkösuodattimella 1-10 mg/MJ
- Hiukkaspäästöt letkusuodattimella << 10 mg/MJ
- Palaminen on hyvää ja vastaa useimmiten EU:n jätteenpolttodirektiivin vaatimuksia 2 s 850 °C, jolloin PAH, muuta haitalliset orgaaniset komponentit ja noki palavat pois
- Päästöt ovat pieniä ja sisältävät hyvin vähän orgaanista hiiltä (OC, OGC) tai alkuainehiiltä (EC)
- Pienhiukkaspäästöillä on suurempi merkitys prosesseissa, joissa ei ole tehokasta suodatusta ja/tai palaminen on epätäydellistä
- Hyvän pellettipolttimen päästöt voivat olla pieniä ilman suodatustakin < 10 mg/MJ

Arinakattiloiden pienhiukkaspäästöt – Pienet lämpölaitokset

Hiilianalysit / POR

Puun pienpolton päästöihin vaikuttavia tekijöitä

Avotakka, Liesi, Pienkattila, Stokeripoltin + kattila,
Kiuas, Kamiina, Takkasydän, Varaava takka, Pellettipoltin+kattila ...

Poltto-laite
(toimintaperiaate,
ominaisuudet,
säätötekn.)

Halko, pilke, hake, puru/kuori, pelletti...
Palakoko, kosteus, tuhkapitoisuus, lämpöarvo...
Koivu, Kuusi, Mänty, Pyökki, Paju, Ruokohelvi, Sekoituspoltoaine...

Poltto-
aine

Panoskoko, palakoko, sytytystapa, sytykkeet, toimenpiteet polton aikana
Ulkoiset olosuhteet: sääolot, veto-olot, ilmanvaihto

Käyttäjät

Palamisilman riittävyys, Lämpötila, palamiskaasujen ja
ilman sekoittuminen

Palamis-
olosuhteet

Päästöt, erit. panospoltossa aikariippuvuus

Mittaustulokseen vaikuttaa lisäksi käytetty **mittausmenetelmä**:
mittalaite, laimennus jne.

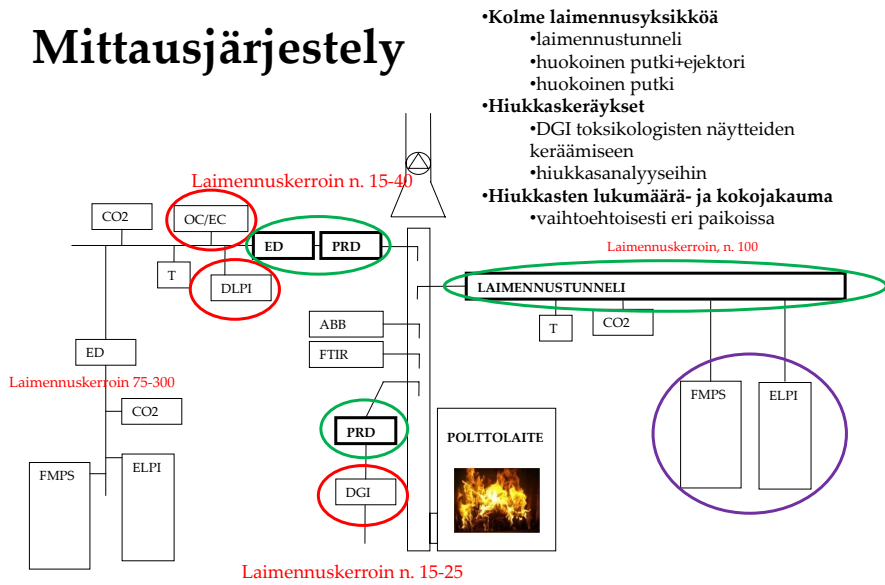
Mittausmatriisi

	Kaasupäästöt	Pienhiukkaspäästöt					Toksisuus (+ kemia + PAH)	projekti
	ml. kasvihuonekaasut	massa	luku- määrä	kemiallinen koostumus	morfologia	optiset omin.		
Pellettikattila, jakso 1 (P1)	x	x	x	x			Tasainen palaminen	PUPO-p./BIOHER
Pellettikattila, jakso 2 (P2)	x	x	x	x		x	Tasainen palaminen	PUPO-p./BIOHER
Perinteinen takka 1 (C1_1)	x	x	x	x	x	x	Koko poltto (optim.)	PUPO-terveys
Perinteinen takka 1 (C1_2)	x	x	x	x	x	x	Kitupolttio	PUPO-terveys
Perinteinen takka 1 (C1_3)	x	x	x	x			Koko poltto	PUPO-p./BIOHER
Moderni takka 1 (M1)	x	x	x	x				PUPO-p.
Jatkuvalämmitteinen kiuas (SS)	x	x	x	x		x	Sytytys + 1. panos	PUPO-p.
Perinteinen takka 2 (C2)	x	x	x	x			2. Panos 15 min.	PUPO-p.
Perinteinen takka 3 (C3)	x	x	x	x		x		PUPO-p.
Perinteinen takka 4 (C4)	x	x	x	x			2. ja 3. panos	PUPO-p.
Moderni takka 2 (M2)	x	x	x	x			3. ja 4. panos	PUPO-p.
Öljypoltin (POK)								BIOHER
Raskasöljypoltin (POR)								BIOHER
Biomassa, aluelämpö (B)								BIOHER

- Pellettikattila, moderneja takkoja, perinteisiä takkoja, saunan kiuas
- Päästöt, kemia ja toksisuus mitattiin laajasti
- Toksisuusnäytteitä pyrittiin ottamaan sekä koko poltosta, että erilaisista polttotilanteista.

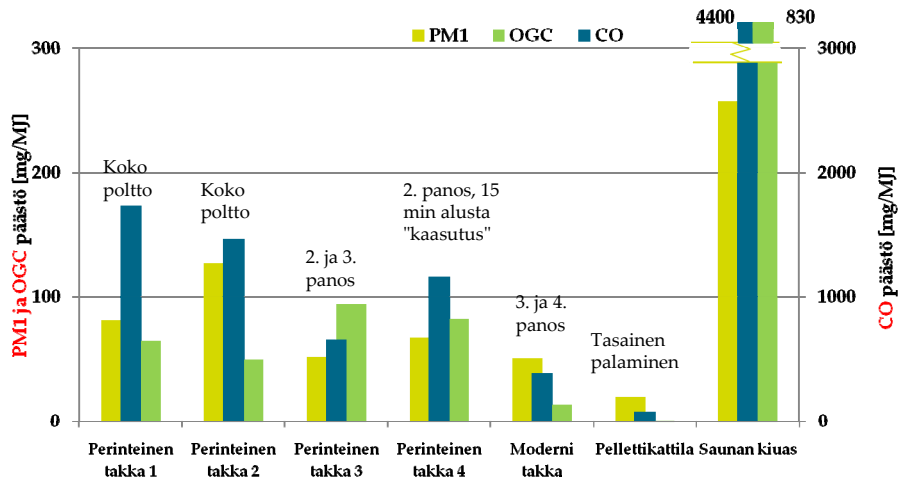
Mittausjärjestely

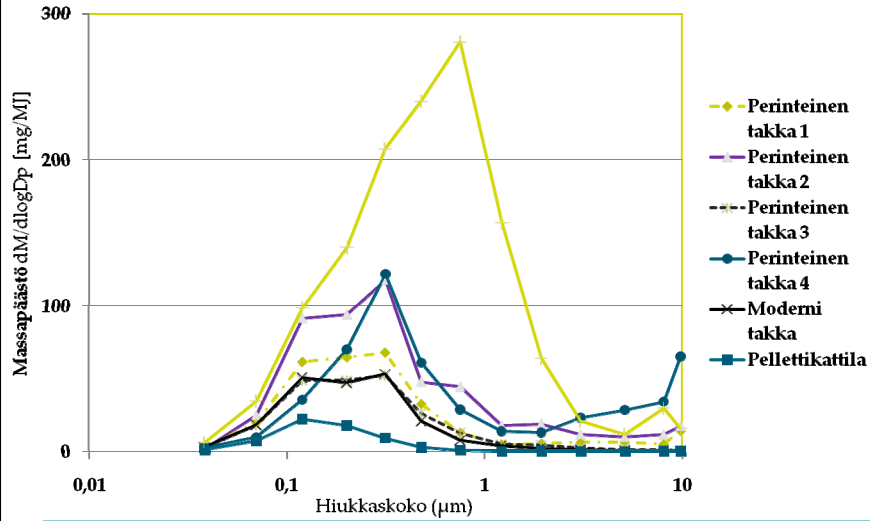
- Kolme laimennusyksikköä
  - laimennustunneli
  - huokoinen putki+ejektor
  - huokoinen putki
- Hiukkaskeräykset
  - DGI toksikologisten näytteiden keräämiseen
  - hiukkanalyysiin
- Hiukkasten lukumäärä- ja kokojakauma
  - vaihtehtoisesti eri paikoissa

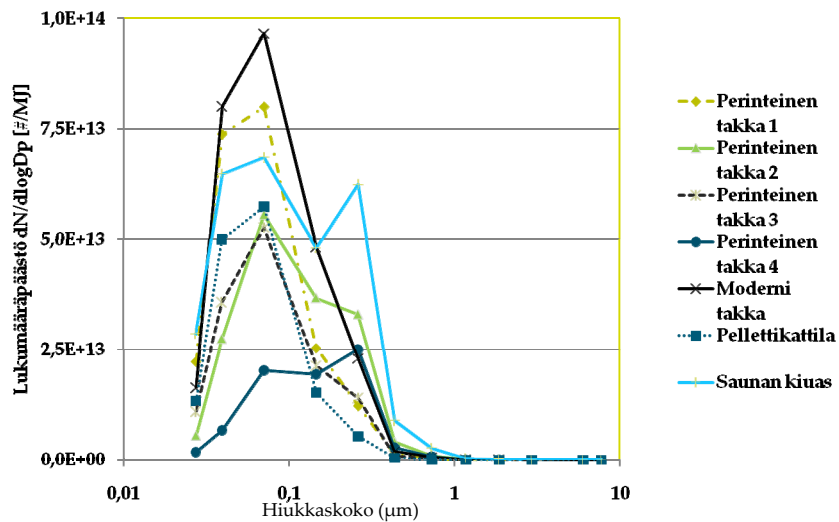
PM₁, OGC ja CO päästöt

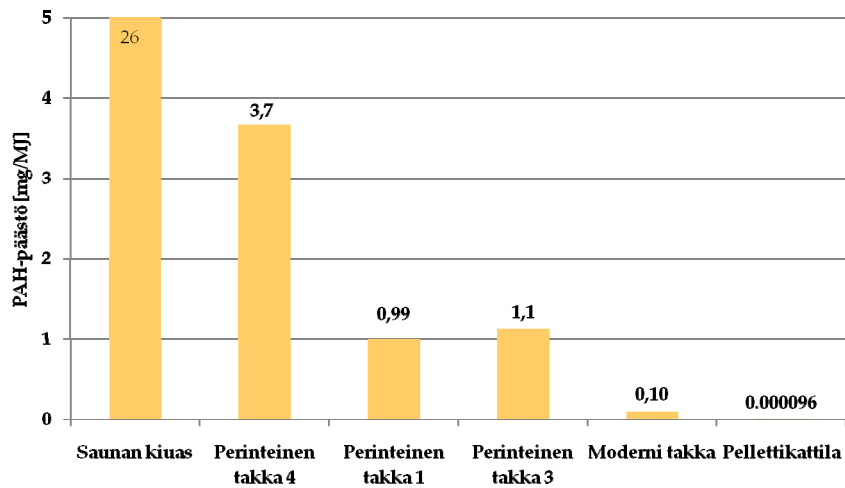
Hiukkasten **massa**kokojakauma

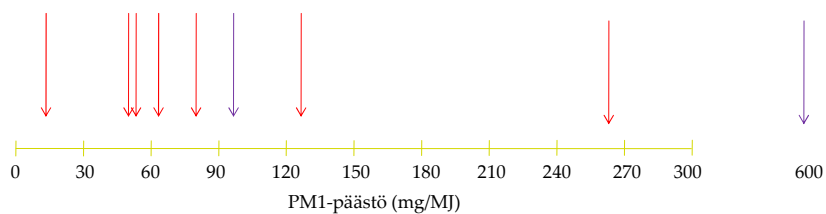
Hiukkasten **lukumäärä**kokojakauma

HiukkasPAH-päästöt (summa 32 analysoidusta)

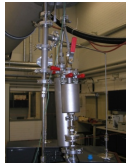
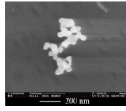
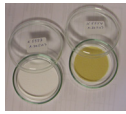

Malli

- Toksisuuden ja kemiallisen koostumuksen yhteys
- PM1-päästökertoimen yhteys kemialliseen koostumukseen laitetyypeittäin / polttolanteittain
- -> Malli (+tietokanta+tietopaketti) yleisesti hyödynnettäväksi

Yhteenvetoa

– Päästöjen määrä ja koostumus vaihtelee laitetyypeittäin ja palamistilanteittain.

- Perinteisissä laitteissa kaasupäästöt (CO ja OGC) merkittäviä ja OC hiukkasissa.

– Polttotapa vaikuttaa merkittävästi päästöihin.

- Moderneissa takoissa PM_{10} hieman alempi tai samaa luokkaa kuin perinteisissä laitteissa.

– Toisiopalaminen kuitenkin parempaa.

» Erot näkyvät erityisesti kaasupäästöissä.

» Myös OC tyypillisesti alempi.

– EC samaa luokkaa.

– PAH päästöt selvästi alempia.

- Kiukaiden päästöt korkeampia kuin muiden laitteiden.

– Yhteys toksisuuteen selvitetään!

